

DARIUS LIUTIKAS

Lietuvos socialinių tyrimų centras
Lithuanian Social Research Centre

RELIGIJOS GEOGRAFIJA: ŠVENTŪJŲ KULTAS LIETUVOJE

Religious Geography: Cult of Saints in Lithuania

SUMMARY

This article of religious geography presents objects and places associated with the cult of saints in Lithuania. Different aspects of the cult of saints are analysed in the four chapters of the article: saint's relics, place names, sacred monuments, chapels or roofed chapels, also places related with living saints or spiritual authorities. The burial places of blessed persons and of God's servants and locations of relics are analysed. The article also focuses on Churches and streets having saints' names. The article discusses saint images in heraldry, and analyses monuments, chapels and other images dedicated to saints. The most popular saints of Lithuania are distinguished, and their attributes are presented. Finally, the question of the visitation of living saints and of spiritual authorities is discussed.

SANTRAUKA

Šiame religijos geografijos straipsnyje nagrinėjami Lietuvos objektai ir vietos, susijusios su šventųjų kultu. Keturiuose straipsnio skyriuose aptariami skirtingi šventųjų kulto aspektai: šventųjų relikvijos, vietovardžiai, šventųjų paminklai, koplytstulpiai, koplytėlės ar stogastulpiai ir gyvų, šventais laikomų žmonių, arba dvasinių autoritetų aplankymo vietos. Aptariamos su Lietuva susijusių šventųjų relikvijų, palaimintųjų ir Dievo tarnų palaidojimo vietos. Taip pat domimasi bažnyčių pavadinimais (titulais), šventųjų vardais pavadintomis gatvėmis. Straipsnyje analizuojami šventųjų atvaizdai heraldikoje, jiems pastatyti paminklai, koplytėlės ir koplytstulpiai. Išskiriami populiariausi Lietuvoje šventieji, apžvelgiami jų atributai. Galiausiai aptariamos dvasinių autoritetų ir gyvų šventųjų lankymas.

PAMINKLAI, KOPLYTĖLĖS IR KOPLYTSTULPIAI

Žinoma, kad daugiausia šventųjų atvaizdų – paveikslų, skulptūrų – rasime bažnyčiose ir koplyčiose, taip pat tikinčiųjų namuose, meno galerijose ir mu-

RAKTAŽODŽIAI: religijos geografija, šventųjų kultas, šventųjų relikvijos Lietuvoje, bažnyčių pavadinimai (titulai).
KEY WORDS: geography of religion, cult of saints, relics of saints in Lithuania, names (titles) of the churches.

zietuose. Tačiau šventųjų vaizdavimas persikėlė už sakralinių erdvių, taip pat privačių erdvių ribų. Specialūs simboliai ir atributai padeda šventuosius atpažinti, suteikia juos supančiai erdvei socialines ir religines reikšmes.

Šventųjų paminklai, koplytėlės, koplytstulpiai, stogastulpiai puošia įvairius miestų, miestelių ir kaimų erdves. Jau minėtos vietovės, kuriose pastatyti paminklai šventajam popiežiui Jonui Pauliui II. 2005 m. Vilniuje ant buvusio Šv. Jurgio viešbučio stogo Gedimino pr. vėl buvo iškelta šv. Jurgio skulptūra, 2012 m. Laukžemėje pastatyta ir pašventinta šv. Andriejaus skulptūra.

Švėkšnoje nuo 1925 m. stovi šv. Florijono skulptūra, Molėtuose – šv. Jono Nepomuko skulptūra (pastatyta 1925 m., 1952 m. nugriauta, atstatyta 1991 m.). Sovietmečiu sugriauti, o Nepriklausomybės atgavimo pradžioje atstatyti buvo šv. Florijono paminklai Plungėje, Užpaliuose. 2004 m. Onuškyje šalia pagrindinės aikštės pastatytas koplystulpis šv. Rokui.

Žymiesiems dvasininkams taip pat pastatyta įvairių skulptūrų. Netoli Kaišiadorių katedros stovi skulptūra arkivyskupui Teofilui Matulioniui (1999 m.), vyskupui Motiejui Valančiui paminklai pastatyti Nasrėnuose (2001 m.), Kaune prie seminarijos (2005 m.), palaimintajam arkivyskupui Jurgiui Matulaičiui Skardupiuose (2012 m.). Vilniaus erdves puošia monsinjorui Kazimierui Vasiliauskui (2010 m.), kunigui Broniui Laurinavičiui (2010 m.) skirti paminklai. Kretingoje priešais bažnyčią 1993 m. pastatytas paminklas kunigui Jurgiui Ambrozijui Pabrėžai, Varniuose prie Žemaičių vyskupos muziejaus stovi paminklas vys-

kupui Merkeliui Giedraičiui ir kanauninkui Mikalojui Daukšai (1999 m.). Nemažai šventiesiems ar kunigams skirtų paminklų stovi bažnyčių šventoriuose (antai Šv. Kristoforo skulptūra Vilniaus Šv. Mikalojaus bažnyčios šventoriuje).

Su šventaisiais siejasi ir įvairūs kiti mažosios architektūros paminklai: koplytėlės, koplytstulpiai, stogastulpiai. Dažnai šie objektai paskiriami vieniems ar kitiems šventiesiems, jiems dėkojant, tikintis jų apsaugos ir malonių. Dažniausiai kryžiai, koplytstulpiai ar koplytėlės statomos sodybose, pakelėse ir kelių sankryžose, jų taip pat galima rasti ir laukuose, miškuose, prie upelių ar šaltinių, miestų ir miestelių aikštėse, skveruose, parkuose, prie įvairių pastatų⁹. Šių objektų taip pat rasime kapinėse, bažnyčių šventoriuose.

Šventųjų globėjų skulptūrėlės statomos koplyčiose ir koplytėlėse, esančiose tiek ant žemės, tiek koplytstulpiuose ar stogastulpiuose. Kartais viename koplytstulpyje ar stogastulpyje gali būti ne viena, bet trys, keturios, o kelių aukštų stogastulpiuose net iki dvylikos šventųjų skulptūrėlių. Kiekvienas šventasis suteikia tam tikrą apsaugą: šv. Rokas – nuo ligų, šv. Florijonas – nuo gaisrų, stebukladarys šv. Antanas saugo nuo vagių, taip pat padeda moterims, ilgai nesulaukiančioms vaikų. Šv. Jonas Nepomukas saugo nuo vandens nelaimių, potvynių, šv. Izidorius – žemdirbių globėjas, šv. Barbora saugo nuo žaibo ar ugnies, šv. Jurgis – namų ūkio, gyvulių globėjas. Būdingi ir įvairių apsaugą suteikiantys šventieji, pavyzdžiui, šv. Juozapas. Dažna ir susimąščiusio sėdinčio Kristaus – Rūpintojėlio skulptūra¹⁰.

Koplytėlės su šventųjų skulptūrėlėmis ypač populiarios buvo XVIII–XIX a. Nainkinamos ir nykusios sovietiniu laikotarpiu, nuo XX a. paskutinio dešimtmečio vėl gausiau statomos. Kryžius ir koplytėlės tarpukariu skaičiuoti bandė I. Končius (1965). Anot jo, iš 3234 jo suskaičiuotų Žemaitijos kryžių ir koplytėlių daugiausia (42,8 proc. arba 1386 vnt.) buvo kryžiai, 22,7 proc. (735 vnt.) koplytėlės ar koplytstulpiai su Švč. Mergelės Marijos skulptūrėlėmis, 9,3 proc. (301 vnt.) su šv. Jono Nepomuko skulptūrėlėmis. I. Končius nurodo, kad rastos 144 Jėzaus skulptūros, 123 stoginiai kryžiai, 82 Rūpintojėlio skulptūros. Kiti I. Končiaus koplytėlėse ir koplytstulpiuose dažniau rasti šventieji buvo šv. Jurgis (89), šv. Jonas Krikštytojas (76), šv. Rokas (75), šv. Antanas (55), šv. Juozapas (35), šv. Barbora (27), šv. Izidorius (25), šv. Florijonas (24)¹¹.

Kokie šventieji dažniausiai buvo kuriami ir vertinami, galima numanyti ir iš muziejų rinkinių, kitų gausesnių medinių skulptūrėlių kolekcijų. Gausi tradicinės žemaičių skulptūros kolekcija yra Žemaičių Alkos muziejuje. Čia daugiausia skulptūrų (190) yra susijusių su Švč. Mergele Marija: Nekaltai Pradėtoji Marija, Marija Maloningoji, Marija Sopulingoji, Marija su Kūdikiu, Pieta. Populiarūs Kristaus gyvenimo siužetai (132): Šventoji šeima, Jėzaus krikštas, Jėzus, nešantis kryžių, Jėzus Nazarietis, Kryžiaus

kelio scenos, Nukryžiuojimas ir Prisikėlęs Kristus. Muziejaus rinkiniuose gausiausia yra šv. Jono Nepomuko (78), šv. Jurgio (51), Rūpintojėlio (51), šv. Roko (41), šv. Antano (23), šv. Izidoriaus (22), šv. Juozapo (22), šv. Florijono (18), šv. Barbaros (18), šv. Onos (12), šv. Pranciškaus (8), šv. Agotos (8), šv. Dominyko (7), šv. Vincento (7), šv. Petro (7) skulptūrėlių. Kitų šventųjų skulptūrėlių kolekcijoje penki ar mažiau vienetų¹².

Šventieji medžio drožyboje populiariūs ir dabar. Lietuvos piligrimų bendrija kas dvejus-trejus metus organizuoja respublikinę medžio drožėjų parodą-konkursą „Šventieji ir piligrimai“. Nuo 2009 m. jau surengtos trys tokios parodos. Iš viso per trejus metus buvo eksponuota 123 unikalios šventųjų ir piligrimų skulptūrėlės. Populiariausi liaudies meistrų kuriami šventieji: šv. Rokas (14 skulptūrėlių), šv. Jonas Nepomukas, šv. Agota, Rūpintojėlis, šv. Kazimieras (visi po 7 skulptūrėles), šv. Florijonas, šv. Petras, šv. Jurgis (po 5 skulptūrėles), šv. Pranciškus, šv. Paulius, šv. Kristoforas (po 3 skulptūrėles).

Žemaitijoje ir šalia esančiose teritorijose šventųjų globėjų atvaizdų randama ant kapinėse esančių metalinių kryžių¹³.

Populiariausių Lietuvoje šventųjų sąrašas, jų globojama sritis ir pagrindiniai jų vaizdavimo skulptūrose ir dailės kūriniuose atributai pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė. Pagrindiniai šventieji, jų globojamos sritys ir atributai

Šventojo vardas (abėcėlės tvarka)	Globojama sritis, apsauga	Pagrindiniai atributai
Agota	Ugnies, medicinos seserų ir slaugių globėja, saugotoja nuo gaisro	Duonos kepalėlis, palmės šakelės, nupjautos krūtys, žirkelės, peilis, replės, ugnis

Šventojo vardas (<i>abėcėlės tvarka</i>)	Globojama sritis, apsauga	Pagrindiniai atributai
Antanas Paduvietis	Pamestų ir pavogtų daiktų gražintojas, saugotojas nuo vagių, taip pat našlaičių, keliautojų globėjas. Į jį meldavosi moterys, ilgai nesulaukdamos vaikų. Vilkaviškio vyskupijos globėjas	Kūdikėlis Jėzus rankose, lelija, pranciškonų abitas, knyga
Barbora	Apsaugo nuo žaibo, ugnies, staigios mirties, taip pat artileristų, karo inžinierių, matematikų, architektų globėja	Taurė su ostija, kalavijas, karūna ant galvos, bokštas su trimis langais, povo plunksna, patranka
Benediktas Nursietis	Europos globėjas, taip pat vienuolių, mirštančiųjų, speleologų globėjas	Juodi vienuolio drabužiai, mitra, užrašas „Ora et Labora“, varnas su duonos kepaliuku snape, taurė su dviem gyvatėm, botagai
Cecilija	Dainininkų ir muzikų globėja	Muzikos instrumentai, rožių ir lelijų vainikas
Dominykas	Astronomų globėjas	Dominikonų abitas, šuo, įsikanęs deglą ar žvakę, žvaigždė kaktoje, lelija, knyga
Elena	Archeologų, dažytojų globėja, taip pat padeda spręsti problemas šeimoje	Kryžius, vynys, imperatorės karūna, erškėčių vainikas
Faustina Kovalska	Gailestingumo skleidėja	Fotografija, Gailestingojo Jėzaus paveikslas
Florijonas	Globoja nuo gaisrų ir stichinių nelaimių	Romėnų kario apdaras, kibiras su vandeniu, namas ar bažnyčia, vėliava su kryžiumi
Ignacas Lojola	Mokytojų ir mokslo globėjas	Liepsnojanti Jėzaus širdis, JHS, jėzuito drabužis, knyga
Izidorius	Žemdirbių globėjas	Valstiečio apranga, jaučių pora, pjautuvas, javų pėdas
Jokūbas	Veterinarų, farmacininkų, raitelių, odininkų globėjas	Piligrimo apranga, kriauklė, gertuvė, plačiakraštė skrybėlė
Jonas Krikštytojas	Apsaugo nuo piktų dvasių, vaiduoklių. Kauno arkivyskupijos globėjas	Avinėlis, kriauklė, Ecce Agnus Dei, kailio drabužiai
Jonas Nepomukas	Saugo nuo nelaimių vandenyje, potvynių, tiltų globėjas, nekaltai apkaltintų globėjas, išpažinties saugotojas	Žvaigždžių aureolė, kunigo rūbai, trumpas apsiaustas, kryžius, vandens lelija, palmės šakelė

Šventojo vardas (abėcėlės tvarka)	Globojama sritis, apsauga	Pagrindiniai atributai
Jonas Paulius II	Pasaulio jaunimo dienu, jaunų šeimų globėjas	Fotografija, popiežiaus drabužiai
Juozapas	Šeimos globėjas, Katalikų bažnyčios globėjas, darbininkų globėjas, Kaišiadorių vyskupijos globėjas	Pražydusi lazda, Kūdikelis Jėzus, lelija, balandis, pjūklas, kirvis, oblius
Jurgis	Antrasis Lietuvos globėjas, skautų globėjas, gyvulių globėjas	Ietis, smeigianti slibiną, vėliava su kryžiumi, žirgas, skydas, karalaitė
Justinas	Telšių vyskupijos globėjas, filosofų globėjas	Apsirengęs tunika, pergamento ritinys, knyga
Kazimieras	Lietuvos globėjas, jaunimo globėjas, Vilniaus arkivyskupijos ir Panevėžio vyskupijos globėjas	Skeptras, karališki drabužiai, karūna ar kunigaikščio kepurė, lelija, kryžius
Kotryna	Žinių, filosofijos, mokyklų, netekėjusių mergaičių globėja	Subyrėjęs ratas, karūna, karalaitės drabužiai, kalavijas
Kristoforas	Keliautojų, sodininkų, knygrišių, jūrininkų, tiltininkų bei keltininkų globėjas, Vilniaus miesto globėjas	Kūdikelis Jėzus ant peties, lazda, upė, žemės rutulys
Marija, Nekaltai Pradėtoji Mergelė Marija	Šiaulių vyskupijos globėja	Stovi ant žalčio ar drakono, pažinimo medis, palmė, veidrodis, žvaigždžių vainikas, balta suknelė, mėlynas apsiaustas
Marija Magdaliėtė	Atgailaujančių nusidėjėlių, kirpėjų, kontempliatyvaus gyvenimo globėja	Palaidi plaukai, kvėpalų ar tepalo indelis, kaukolė
Mikalojus Myrietis	Jūrininkų, prekybininkų, netekėjusių mergaičių, vaistininkų, aludarių globėjas, Kalėdų senelio tradicijos pradininkas	Vyskupo drabužiai, pinigų kapsai, vaikai
Mykolas Arkangelas	Karių, policijos pareigūnų globėjas	Sparnai, šalmas, kardas, skydas, slibinas, šėtonas, Gyvenimo knyga, svarstyklės
Ona	Moterų, našlių, namų šeimininkų globėja	Mergelė Marija, balandžiai, knyga
Paulius	Misionierių, teologų globėjas	Kalavijas, knyga, pintinė
Petras	Kepėjų, mėsinių, žvejų globėjas, Šv. Sosto globėjas	Raktai, žūklės reikmenys, žuvis, gaidys, popiežiaus kryžius, tiara, knyga
Pranciškus Asyžietis	Gyvūnų ir aplinkos globėjas	Pranciškonų abitas, stigmos, virvė su trimis mazgais, krucifiksas, knyga, vilkas, paukščiai

Šventojo vardas (<i>abėcėlės tvarka</i>)	Globojama sritis, apsauga	Pagrindiniai atributai
Rapolas Arkangelas	Tramdo piktašias dvasias, gydo, taip pat piligrimų ir keliautojų globėjas	Sparnai, keliautojo drabužiai, kelionmaišis, piligrimo lazda, gertuvė, žuvis
Rokas	Ligonių ir gydytojų globėjas, piligrimų globėjas, apsaugo nuo odos ligų, maro	Žaizdos ant kojos, šuo, įsikandęs duonos kepalą, piligrimo apdaras, plačiabrylė skrybėlė, lazda, kriauklė, kelionmaišis
Stanislovas	Vienas iš Lenkijos globėjų	Vyskupo rūbai, mirusysis, erelis, pastoralas
Vincentas Paulietis	Labdarinių organizacijų, ligonių, kalinių globėjas	Abitas, Kūdikėlis Jėzus, vaikai

DVASINIAI AUTORITETAI

Visais laikais žmonės keliaudavo pas išminčius, žiniuonius, dvasinius autoritetus. Tokių kelionių tikslas – gauti gyvenimo ir dvasinių patarimų, išpažinties ar dvasinio pokalbio metu aptarti asmenines problemas, gauti palaiminimą. Pilgrimmystės vietomis tampa dvasinių autoritetų gyvenimo ar darbo vietos. Katalikai keliauja į Vatikaną susitikti su popiežiumi, budistai – su Dalai Lama, induizmo tradicijų gerbėjai su įvairiais Indijoje gyvenančiais guru, antai Satja Sai Baba (1926–2011). Katalikų tradicijoje lankomas ne tik popiežius, bet ir kardinolai, vyskupai, kiti iškilūs dvasininkai ir vienuoliai. Pasikeitus jų gyvenamajai vietai, keičiasi ir piligrimų kelionės tikslas.

Lietuvoje ypač populiarius ir gausiai lankomas dvasininkas buvo kapucinas Tėvas Stanislovas (Algirdas Mykolas Dobrovolskis) (1918–2005). Jis nuo 1966 m. buvo Paberžės parapijos klebonas, nuo 1990 m. gyveno Dotnuvoje, o 2002 m. vėl grįžo į Paberžę. Čia jis ir palaidotas. Pa-

beržėje šalia bažnyčios yra Tėvo Stanislovo gyvenamasis namas, veikia jo sukauptų bažnytinių rūbų, kryžių, raktų, kitų unikalių daiktų muziejus. Pas Tėvą Stanislovą keliaudavo įvairių socialinių sluoksnių, įvairaus išsilavinimo ir amžiaus žmonės. Jį lankydavo ne tik pavieniai piligrimai, bet ir jų grupės, atvykusios autobusais.

Apie Tėvą Stanislovą ir jo veiklą išleista nemažai knygų. Jį lankę žmonės teigė, kad pas tėvą Stanislovą dažniausiai keliaudavo patarimo svarbiais gyvenimo momentais, dvasinės atgaivos, jį kvietė į laidotuves, pakrikštyti vaikus ar palaiminti santuoką. Paberžėje jau apsilankę žmonės kitam susitikimui su Tėvu Stanislovu atsiveždavo ir savo draugus ar artimuosius¹⁴.

Piligrimai taip pat keliaudavo pasiklausti kunigo Ričardo Mikutavičiaus (1935–1998) pamokslų, pabendrauti su monsinjoru Kazimieru Vasiliausku (1922–2001). Šiandien keliaujama pas Pilnų namų bendruomenės įkūrėją kunigą Valeri-

jų Rudzinską į Panaros kaimą, pranciškona Gediminą Numgaudį į Pakutuvėnus, kunigus egzorcistus ir kt. Tokių kelionių metu svarbi tampa ne geografinė vieta, o pats susitikimas, dvasinio autoriteto išsakyti žodžiai, įžvalgos ar malda.

Piligrimams taip pat būdingos kelionės susitikti ar pamatyti į Lietuvą atvykusių žymių dvasininkų ar pamokslininkų. Vienas žymiausių dvasinių autoritetų, aplankusių Lietuvą, buvo popiežius Jonas Paulius II (Lietuvoje lankėsi 1993 m. rugsėjo 4–8 d.). Popiežiaus žingsnius Lietuvoje lydėjo tūkstančiai tikinčiųjų. Vilniuje popiežius lankėsi ir meldėsi Vilniaus arkikatedroje, Aušros vartuose, Antakalnio kapinėse. Šv. Jonų bažnyčioje įvyko susitikimas su inteligentija, Šv. Dvasios bažnyčioje su lenkų bendruomenės atstovais. Kaune popiežius meldėsi Kauno arkikatedroje, su jaunimu

susitiko Dariaus ir Girėno stadione. Popiežius taip pat lankėsi Kryžių kalne, Šiluvoje. Jo aukojamose Šv. Mišiose Vingio parke, Kauno Santakoje, Kryžių kalne dalyvavo dešimtys tūkstančių piligrimų iš visos Lietuvos.

Lietuvoje lankėsi ir kiti garsūs katalikų dvasininkai: pamokslininkas Ranieiras Cantalamessa (2010 m.), demonologas, teologijos daktaras Benoit Domergue'as (2010 m.) ir kt. 1997 m. Lietuvoje viešėjo Rusijos stačiatikių patriarchas Aleksijus II, 2015 m. Pasaulio liuteronų sąjungos vadovas dr. Munibas A. Younanas. Lietuvą jau tris kartus (1991, 2001 ir 2013 m.) aplankė ir Tibeto dvasinis lyderis Dalai Lama XIV, 1991 m. čia lankėsi korėjietis zen meistras SeungSahn (1927–2004). Lietuvoje lankėsi ir Indijos guru Radhanatha Svamis (2015 m.), kiti įvairių Rytų religijų grupių guru.

IŠVADOS

Šventųjų kultas geografiniu aspektu analizuojamas nagrinėjant šventųjų, palaimintųjų ir Dievo tarnų palaidojimo, relikvijų vietas, vietovardžius ir bažnyčių pavadinimus, paminklų, koplystulpių, koplytėlių ar stogastulpių, skirtų šventiesiems, vietas, taip pat vietas, į kurias keliaujama susitikti su gyvais, šventais arba dvasiniais autoritetais laikomais žmonėmis. Lietuvoje yra šv. Kazimiero, stačiatikių šventųjų Jono, Antano ir Eustachijaus, palaimintojo Jurgio Matulaičio palaikai. Taip pat turime dar keturių su Lietuva susijusių šventųjų relikvijų: šv. Jadvygos, šv. Andriejaus Bobolos, šv. Faustinos Kovalskos, šv. Jono Pauliaus II. Lietuvą šiuo metu garsina ir pagal šv. Faustinos Ko-

valskos vizijas nutapytas Dievo Gailėstinumo paveikslas. Vieno ar kito šventojo titulu yra pavadintos pusė Lietuvos bažnyčių. Penki populiariausi šventųjų vardai bažnyčių pavadinimuose yra šie: šv. Jono Krikštytojo (40 bažnyčių), šv. Arkan-gelo Mykolo (34 bažnyčios), šv. Antano Paduviečio (28 bažnyčios), šv. Apaštalų Petro ir Pauliaus (Povilo) (27 bažnyčios), šv. Jurgio (22 bažnyčios). Lietuvoje yra keturiasdešimt devynios šventųjų vardais pavadintos gatvės, jų atributai buvo vaizduojami dvidešimt šešių Lietuvos miestų ir miestelių herbuose. Šventiesiems visais laikais statyti paminklai, koplytėlės, koplytstulpiai, stogastulpiai. Juose specialiais simboliais ir atributais

vaizduojami šventieji yra Lietuvoje populiariausi. Apibendrinus įvairius šaltinius matome, kad dažniausiai liaudies meistrų skulptūrose, neskaičiuojant Švč. Mergelės Marijos ir Rūpintojėlio siužetų, vaizduojami šv. Jonas Nepomukas, šv. Jurgis, šv. Rokas, šv. Antanas, šv. Kazimieras, šv. Florijonas, šv. Barbora, šv. Izi-

dorius, šv. Juozapas, šv. Agota. Dvasinių autoritetų ir gyvų šventųjų lankymas Lietuvoje dar mažai tyrinėtas. Lietuviai keliaudavo susitikti su tėvu Stanislovu, kunigais Ričardu Mikutavičiumi, Kazimieru Vasiliausku ir kt. Piligrimai keliauja susitikti su į Lietuvą atvykusiais dvasiniais lyderiais ir autoritetais.

Literatūra ir nuorodos

⁹ Liutikas, p. 113.

¹⁰ Ten pat, p. 113.

¹¹ Ignas Končius, *Žemaičių kryžiai ir kolytėlės*. Čikaga.

¹² Elvyra Spudytė (sud.), *Tradicinė žemaičių skulptūra. Alkos muziejaus rinkinys*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2008, p. 12.

¹³ Jurgita Pačkauskienė, Metaliniai šventųjų globėjų atvaizdai Lietuvos antkapiniuose kryžiuose. *Acta Academiae Artium Vilnensis*, t. 60, 2011, p. 181–201.

¹⁴ Valentina Šereikienė, *Tėvo Stanislovo saulė*. Kaunas: Obuolys, 2016.